

BLAND RAMAR, HÖLJEN OCH GRÄNSER

Översyn av Stockholms stads ateljéstöd

Av Robert Stasinski

Stockholms stads kulturförvaltning, 2016

Bland alla ramar, höljen och gränser man sällan lägger märke till och definitivt aldrig ifrågasätter, men som omger och konstituerar ett konstverk, finns det en man knappt nämner ens idag, och som förblir av grundläggande betydelse: *konstnärens ateljé*.

– Daniel Buren, *Ateljéns funktion*, 1979

Sammanfattning	4
1. Inledning	6
1.1 Metod och syfte	6
1.2 Material och källor	7
1.3 Definition	7
1.4 Om utredaren	8
2 Bakgrund	9
2.1 Stockholms framtida kultur	9
2.2 Kulturindustrin	9
2.3 Solsystemsmodellen	10
2.4 Från kulturkluster till produktionskluster	11
2.5 Konstnärers arbetsmarknad	11
2.6 Framtidens arbetsmarknad	12
2.7 Ökad professionalitet	13
2.8 "Post-medialt" tillstånd	13
2.9 Forskarvurm	14
2.10 Hur många konstnärer i Stockholm?	14
2.11 Nysvenskar och utrikesfödda	14
3 Analys	15
3.1 Ateljéstödets historik	15
3.2 Dagens ateljéstödssystem	16
3.3 Problem med minimikraven	17
3.4 Ålderns betydelse	18
3.5 Vem anses vara professionell?	19
3.6 Uppräkning av ateljéstödet	19
3.7 Referensgruppen	19
3.8. Ateljékön	20
3.9 Korttidsateljéer/projektateljéer	20
3.10 En resurssvag förhandlare blir stark	20
3.11 Mångfaldsarbete	21
4 Jämförande analys - ateljéstöd i andra städer	22
4.1 Göteborg	22
4.2 Värmdö	22
4.3 Gävle	22
4.4 Lund	23
4.5 Malmö	23

5 Slutsatser och förslag med konsekvensanalys	24
5.1 Synergier mellan konstarterna	24
5.2 "Ateljé" blir "studio"	24
5.3 Utredningens förslag	25
5.4 Konsekvensanalys av förslagna förändringar	27

Sammanfattning

Ateljéstödet är ett av de Stockholms stads mest omfattande stöd till enskilda konstnärer och konsthantverkare och är det enda bidrag som stödjer deras möjlighet att arbeta kontinuerligt, över längre tid. Stödet är extra viktigt eftersom flera studier visar att inkomsterna för konstnärer de senaste åren stått stilla eller till och med har minskat, i förhållande till den generella prisökningen.

Stödet består av hyresbidrag för konstnärsateljéer och ges till de som kan visa en professionell verksamhet. Stödet är för många konstnärer det mest konsekventa stödet för upprätthållandet av en professionell verksamhet, även i perioder med minskad utställningsverksamhet. Kulturnämnden handlägger även kön till de ca 300 ateljéer som stadens själv äger och som garanterar goda lokaler och för konstnärer rimlig hyressättning.

Det finns generellt sett tre olika kategorier av konstnärer som erhåller ateljéstöd. Den första är den yngre, nyutexaminerade konstnären som är resurssvag och ofta överhopas av studieskulder, men samtidigt flexibel och villig att anpassa sig både socialt och ekonomiskt.

Den andra kategorin är de något äldre konstnärerna som i högre grad än de nyutexaminerade räknar med att få ateljéstöd, oavsett hur verksamma de är.

Den tredje gruppen omfattar de äldre konstnärerna som i mindre grad än övriga är aktiva på den samtida konstscenen och därför lätt förbisedda av referensgrupperna.

En stor del av konstnärerna som intervjuats i denna studie ser fördelar med att ha ateljé i anslutning till andra kreativa yrkesgrupper, även om samtliga betonar vikten av att också ha ett eget utrymme. Många kombinerar eller influeras i konstnärskapet även av andra yrkeskategorier som musiker, skådespelare, dansare, liksom kategorier som snickeri, ramverkstad, tryckeri, spelutvecklare, forskare, ljusdesigner bland många exempel.

Forskning visar dessutom att många konstnärer idag inte längre gör skarpa distinktioner mellan arbete som konstnär och andra sysselsättningar som curatorsuppdrag, illustration, textproduktion, programmering och undervisning.

Dessa exempel pekar inte bara ut ett behov av förnyelse av kriterierna och utformandet av nya ateljésatsningar, utan att själva ateljébegreppet som sådant idag kan ha blivit för smalt. Här föreslås ateljébegreppet ersättas med det mer inkluderande "studio" och "ateljéstöd" blir alltså "studiosöd".

Utredningen föreslår följande förändringar av nuvarande stödsystem:

- För att öka den konstnärliga mångfalden och ta tillvara på fler professionella konstnärer föreslås att antalet konstnärer som erhåller stöd höjs från dagens 578 till 750 konstnärer,
- Ateljéstödet bör fortsättningsvis synliggöras än mer än idag, genom förbättrad information om stödet. Efter modell av Konstnärsnämnden bör också informationsträffar hållas 1-2 gånger per år på olika platser i kommunen för att nå ut till tidigare missgynnade grupper.
- Tillåt större frihet i ansökningsprocessen för ateljéstödet, dels genom att utvidga det så kallade minimikravet till att gälla även akademiska forskarprojekt, längre projekt, framtida projekt samt projekt längre tillbaka i tiden, 5 år istället för dagens 3 år.

- Det reguljära ateljéstödet (inte för nytexaminerade) höjs till 1500kr/månad och person. Detta för att stärka ett stöd som inte förändrat belopp på över 10 år. Yngre konstnärer ska understödjas genom att stödet delas upp i två delar: en del till yrkesverksamma konstnärer och en till nytexaminerade konstnärer.
- Medlemmarna i referensgruppen bör utses på 3 år i taget och bestå av 5 personer varav 2 rekommenderas av KRO/KIF och 2 rekommenderas av Bildkonstnärsfonden. En till person väljs av kulturförvaltningen. Arvodet höjs till 15 000 per person och år
- Vid nybygge och potentiellt även i befintliga ateljéhus så bör kommunen inrätta ett antal projektateljéer eller korttidsateljéer för att öka rörligheten på ateljémarknaden och skapa grogrund för att missgynnade grupper ha chans att komma få tillgång till stadens ateljéer. Dessa innehåser under en tidsbegränsad period (exempelvis 1, 2 eller 3 år).
- Ett flertal kommuner i Sverige har försökt skapa kontaktytor mellan kommunala verksamheter, näringslivet, konstnärerna och publikmedborgarna, detta bör även Stockholm lägga mer fokus på. Genom att hitta möjligheter att subventionera och uppmuntra tvärdisciplinära verksamheter och eventuella barteravtal, där konstnären kan hyra en subventionerad ateljé mot en motprestation som involverar kommunala verksamheter eller medborgare i kommunen.

1 Inledning

Att stödja konstens utveckling i samhället är en knepig historia. Skälet är att vad som anses vara bra eller dålig konst är socialt betingat. Alltså inte godtyckligt eller subjektivt, vilket många felaktigt konkluderar, men inte heller demokratiskt och transparent. Konstens kvalitet formas genom en rad olika institutioner, genom vårt språk, genom media och genom samhällets behandling av konstnärer och deras trygghetssystem och produktionsvillkor. Konsten har en unik position i vår samtid och historia då den varit en väg både för kulturarv och experiment, både för bevarande av traditioner och samtidigt ifrågasättande av regler och normer.

Kultursociologen Hans Abbing menar att konsten betraktas som "helig" av samhället och i detta följer en aura av mystik när man diskuterar konst. Denna mytologisering har många gånger återanvänts av kulturpolitiker och andra makthavare för att slippa investeringar i konsten, med argumentet att konst och kreativitet inte går att lära ut eller påverkas av materiella incitament. Underförstått: konsten påverkas inte av traditionella politiska styrmedel som pengar, utbyggda trygghetssystem eller infrastruktur, eftersom den styrs av "mystiska" eller ogripbara värden.

Men konsten är inte helig eller mystisk - den följer regler, tendenser och strukturer som går att undersöka. Konsten påverkas självklart av politiska beslut, men den skiljer sig från de flesta andra områden genom att inte vara lika känsligt för konjunktursvängningar. Konstnärer säljer inte basvaror eller tjänster på en fri och flexibel marknad, utan de är snarare ett slags kulturella forskare, och som sådana är deras arbete inte alltid lättillgängligt för allmänheten eller marknaden. Men det betyder naturligtvis inte att deras arbete är mindre viktigt.

Så som jag kommer att visa i denna rapport är konsten inte fränkopplad marknaden och politiken, men dess exceptionella ekonomi gör den inte lika omedelbart kvantifierbar som satsningar i kollektivtrafiken eller på vårdplatser. Konstens effekter på människa, stad och samhälle är ofta indirekta och därför svårsmätbara på kort sikt. Men de spelar en viktig roll för de kreativa näringarna som globalt sett står för inkomster över 18 biljoner kronor och sysselsätter 30 miljoner människor¹. Konsten är den kreativa kärnan i denna ekonomi som möjliggör dess utveckling och genom det offentliga stöd säkerställs den kontinuitet som är nyckeln till all kreativ verksamhet.

Ett av de viktigaste stöden samhället kan ge konstnärer till den kontinuerliga produktionen som oftast sker i en ateljé, långt från vernissage, museishopar eller konsthallsinvingningar.

1.1 Metod och syfte

Utredningens övergripande syfte är att undersöka hur ateljéstödet och ateljékön bör förändras för att bättre möta kulturnämndens mål och att kulturutövare upplever goda villkor för konstnärlig och kulturell verksamhet i Stockholm.

Målet är att genomföra förbättringar inom stödsystemets kriterier och villkor så att en bredd av konstnärliga uttryck ryms, att utveckling av konstnärlig kvalitet gynnas och att systemet är tillgängligt, tydligt och väl förankrat i såväl samtid som framtid. Förslagen till förändringar ska ha långsiktiga effekter för konstnärer i olika former samt för konstens utveckling.

¹ CISAC — the International Confederation of Societies of Authors and Composers, *Cultural times. The first global map of cultural and creative industries* December 2015.

Utredningen omfattar bland annat:

- Historik om ateljéstödet
- Omvärldsanalys av konstnärers och andra kulturellt kreativas villkor för konstnärlig produktion. Konstnärers villkor på arbetsmarknaden ska belysas
- Kort genomgång av ateljéstödets uppbyggnad och funktion
- Kvalitativa intervjuer med ateljéstödsmottagare, branschföreträdare och andra med intresse i ateljéstödets utveckling
- Styrkor och svagheter i befintligt system
- Sammanfattande analys och slutsatser
- Förslag till ett framtida system
- Konsekvensanalys av förslaget där positiva effekter och utmaningar belyses
- Faktaunderlag och hänvisningar

1.2 Material och källor

Ett 40-tal intervjuer har genomförts med konstnärer, tjänstemän, personal på Stockholms stads kulturförvaltning, Stockholms konstråd/konstkansli, fastighetskontoret, Stadsholmen, Statens kulturråd, Bildkonstnärnsfonden, Iaspis, gallerister, politiker samt representanter för Konstnärernas riksorganisation (KRO).

Förutom intervjuer har flera tidigare direkt eller indirekt relaterade rapporter och artiklar använts som källor används däribland de tidigare översikterna från 2003 och 2007 samt de nyligen genomförda utredningarna God ateljé, Bra ateljé samt kulturförvaltningens utredning angående förenings- och kulturlokaler. Även Konstnärsnämnden och KRO/KIFs utredningar och statistik har varit viktiga för arbetet liksom ytterligare en 20-tal svenska och internationella rapporter kring ateljéstöd, konstnärlig produktion och kulturella och kreativa näringar.

I övrigt har även vetenskapliga artiklar, nyhetsartiklar, radioinslag, TV, websidor, policydokument, diverse institutioners anteckningar, styrdokument, kommunallagen, bloggar, otryckta skrivelser samt emailkorrespondens varit källor för föreliggande utredning.

1.3 Definition

Begreppet konstnär i föreliggande rapport används om den som:

- ägnar sig åt skapande eller annat gestaltande, kreativt och konstnärligt arbete
- är yrkeskunnig inom sitt område
- ägnar sig regelbundet åt konstnärligt arbete i samarbete med professionella aktörer såsom konsthallar, gallerier, museer, högskolor eller andra organisationer som arbetar med konstnärlig produktion och gestaltning.

1.4 Om utredaren

Robert Stasinski är curator, kritiker och skribent inom konst, kultur och samhälle. Han har tidigare arbetat med kulturpolitiska utredningar för bland annat Timbro och Västra Götalandsregionen, har arbetat som projektledare på Konstnärsnämnden och som chefredaktör för bland annat NU – The Nordic Art Review och KRO's medlemstidning Konstnären. Han arbetar för närvarande som Communications Manager & Editor på Art Initiative vid Handelshögskolan i Stockholm.

2 Bakgrund

2.1 Stockholms framtida kultur

Kulturen står högt i kurs i Stockholms stads övergripande plan "Vision Stockholm 2030"² samt i den nyligen uppdaterade planen "Vision 2040 – Ett Stockholm för alla".³ I den senare versionen av framtidsplanen står följande att läsa: "Konstnärer, musiker och kreativa branscher bidrar till att skapa denna attraktiva stad i ständigt utveckling. Det kreativa klimatet och den fria kulturen gör att människor från hela världen söker sig till Stockholm." I den mer specifika planen "Stockholms stads kulturvision" som kulturförvaltningen fick i uppdrag att ta fram 2007 står dessutom följande: "Internationellt verksamma kulturutövare väljer att verka i Stockholm på grund av stadens atmosfär, kreativa miljöer och okomplicerade etableringsregler".⁴

Om denna viktiga formulering ska efterlevas så är det av vikt att staden säkrar stöd för både kulturkonsumtion och kulturproduktion. För att medborgare ska kunna möta någon kvalitativ konst i staden måste den förstas produceras, tänkas ut och arbetas fram någonstans. Den platsen är för konstnärer, konsthantverkare, fotografer och många andra kulturskapare synonymt med ateljén.

2.2 Kulturindustrin

Arbetsmarknaden för kulturarbetare har länge varit ett underbehandlat och ogenomlyst område, men antalet undersökningar om "den kreativa ekonomins" effekter har däremot ökat enormt de senaste tjugo åren. En rad transnationella organisationer inklusive EU och UNESCO har under flera år mätt och påtalat kulturens värde för ekonomin och samhället i stort. Enligt ESBRI (Institutet för entreprenörskaps- och småföretagsforskning) var 146 000 personer i Sverige sysselsatta inom den kreativa sektorn 2012, vilket kan jämföras med 120 000 sysselsatta i bilindustrin vid samma tid.⁵ Omsättningen var 285 miljarder kronor, utgjorde 3,3 procent av BNP och den kreativa sektorn hade en tillväxttakt på 5,5 procent.

Globalt sett genererar de kulturella och kreativa industrierna en inkomst på 18 000 miljarder kronor, varav det man lite slarvigt brukar kalla bildkonst står för 3000 miljarder kronor i inkomst globalt.⁶

Den mesta forskning på konst, kultur och kreativa industrier omfattar dock en sammanblandning av flera olika konstformer, varför det alltid är vanskligt att argumentera för en enskild konstform i isolering. Det är snarare ett "kreativt ekosystem", som John Howkins uttrycker det.⁷ Att betrakta kulturen som en del av ett ekologiskt system är ett pedagogiskt smart sätt att tala om konstens roll i samhället men ännu vanligare är den så kallade Solsystemsmodellen.

² *Ett Stockholm i Världsklass. Vision 2030*, Stadsledningskontoret, 2007.

³ *Vision 2040 – Ett Stockholm för alla*, 2015, Dnr 119-1401/2015, 025-634/2014.

⁴ *Stockholms stads kulturvision*, 2012 Dnr: 328-1850/2011

⁵ *Kulturella och kreativa näringarna 2012 – statistik och jämförelser*, Volante, 2012.

⁶ CISAC — the International Confederation of Societies of Authors and Composers, *Cultural times. The first global map of cultural and creative industries* December 2015.

⁷ John Howkins, *Creative Ecologies: Where Thinking is a Proper Job*, 2010

2.3 Solsystemsmodellen

Inom kulturekonomisk forskning använder man ofta solsystemsmodellen (The Concentric Circles Model), för att förklara interaktionen mellan spjutspetskultur och kommersiell kultur och även skillnaderna mellan kreativa näringar och kulturella näringar. Detta var först formulerat av den australienske kulturekonomen David Throsby och illustreras i bilden nedan.

Modellen beskriver den kreativa, kulturella och konstnärliga sektorn som en serie cirklar som rör sig ut från ett centrum där den experimenterande konsten befinner sig. Längst in i den *konstnärliga kärnan* finns konsten, konsthantverket, musik, scenkonst och litteratur. Här skapas den mest originella, självständiga konsten som inte nödvändigtvis har en fixerad arena eller distribution. Går man ett steg ut till de *kulturella näringarna* återfinns filmindustrin, museer, gallerier, konsthallar och bibliotek. Ytterligare ett steg ut finns de *kreativa näringarna* som omfattar kulturarv, tidningar, radio, TV och andra medier samt datorspelsindustrin. Längst ut finns *övriga relaterade näringar* som inkluderar modeindustrin, designindustrin, arkitektur och reklambranschen.

Ju längre ut i modellen man kommer, desto mer kommersiell blir alltså branschen och det är den experimentella, men kanske inte kommersiellt bärkraftiga kärnan som influerar de yttre lagren. Resultatet blir en mångfald av kulturella uttryck och arbetsformer, som alla behöver olika sorters samhällsstöd, beroende på var i det kulturella "solsystemet" det befinner sig.

Konstnärer inom bild och form bidrar som ett slags förtrupp till mer kommersiella konstformer genom inspiration och idémässig utveckling. Det kommersiella och det icke-kommersiella befinner sig alltså enligt denna modell i en symbios, snarare än ett motsatsförhållande.

2.4 Från kulturkluster till produktionskluster

Kulturekonomen J.T. Mommaas gör en viktig distinktion i sin forskning om "kulturkluster", vilket är det begrepp som idag dominerar i diskussionen om kultur i stadsutveckling. Kulturkluster är benämning på ett område som tenderar att attrahera och samla inte bara kulturskapare utan en rad andra sammanlänkande aktörer, både offentliga och privata. Mommaas påvisar skillnaden mellan att tänka i termer av *kulturproduktion* och *kulturkonsumtion* och hur dessa verksamheter i sin tur tenderar att "klustra" samman. I sin forskning, som ofta utgår från Nederländerna och norra Europa, där kulturpolitiken har traditionellt starka rötter, ser han hur vikten av produktionskluster ofta glöms bort, trots att satsningar på just produktionsmöjligheter för kulturskapare tenderar att även dra till sig kommersiella verksamheter som restauranger, barer, caféer, klubbar, museer, gallerier, mediaföretag och även hälsoverksamheter.⁸ Kultur och kreativitet tenderar att utvecklas mer i befolkningstäta områden där människor från olika bakgrund möts, vilket är ett annat starkt skäl till att utveckla en stads kluster genom kulturpolitiska styrmedel.

Mommaas varnar för en alltför ensidig syn på kulturpolitik som skapare av främst spektakulära och kortsiktiga attraktioner med omedelbara effekter, i syfte att skapa en kortsiktigt attraktiv stad eller stadsdel. Detta är generellt en kulturpolitisk utopi, kulturkluster kräver långsiktiga planer och verksamheter för att fungera, men också nyttjandet av ett styrmedel som "ad hoc-rasi". Detta innebär att en region eller en stad behöver uppdatera och anpassa sina stödstrukturer med jämna mellanrum för att de fortfarande ska ha relevans.

2.5 Konstnärers arbetsmarknad

Konstnärer är i Sverige generellt välutbildade och arbetsföra. I en rapport från Konstnärsnämnden från 2011 har man undersökt detta närmare. I Sveriges befolkning i stort hade 2014 39 procent en eftergymnasial utbildning som var minst tre år eller längre.⁹ Inom hela konstnärgruppen var motsvarande siffra 49 procent och bland konstnärer specifikt är den ännu högre, enligt de senaste siffrorna¹⁰.

Uppdragen är ofta kortvariga, uppdragsgivarna många och i perioder varvas sysselsättning med arbetslöshet. Detta gör att konstnärers inkomster inte bara är knappa, utan också oregelbundna och oförutsägbara. Även väl etablerade konstnärer måste ibland ta kompletteringsarbeten utanför sitt huvudsakliga verksamhetsområde för att klara sin försörjning. I konstnärsnämndens rapport frågade man konstnärerna även om i hur hög grad de gjort uppehåll i verksamheten.

Även för den konstnär som varit yrkesverksam kan det finnas anledningar till att ha haft ett uppehåll i arbetet, orsakat av exempelvis arbetsbrist, föräldraledighet eller ohälsa. 40 procent av de svarande gjorde ett uppehåll omfattande minst 4 månader under perioden år 2002 till 2007. Lägst andel fanns inom Musik, där var fjärde konstnär gjort uppehåll. Störst andel fanns inom yrkesgrupperna Film, Dans och Teater där över hälften gjort uppehåll. På frågan om man gjort något längre uppehåll i sin konstnärliga verksamhet (4 månader eller mer) svarade 58,7 % av konstnärer inom bild och form nej, vilket var en hög procent jämfört med andra områden som dans och film.

⁸ Hans Mommaas, *Cultural cluster and the postindustrial city*, 2004

⁹ OECD, *Education at a Glance*, 2015

¹⁰ Konstnärsnämnden, *Konstnärernas inkomster, arbetsmarknad och försörjningsmönster med bilaga Konstnärernas sjukskrivningar, arbetsskador och pensioner*, 2011

Konstnärers inkomster skiljer sig också markant från befolkningen i stort. Medianinkomsten för hela konstnärgruppen var 85 procent av medianinkomsten för hela befolkningen år 2005, enligt siffror från SCB och Konstnärsnämnden.

Den tiondel av konstnärerna som hade lägst sammanräknad förvärvsinkomst hela år 2004 som ingick i Konstnärsnämndens studie, tjänade under 30 400 kr.¹¹

2.6 Framtidens arbetsmarknad

Konstnärer och kreatörers arbetstillfällen kommer växa med 18% fram till 2018 enligt en amerikansk prognos från det amerikanska Department of Labor.¹² Även i Sverige spås de kreativa industrierna växa de kommande åren, där de senaste siffrorna visar på en ökad total omsättning med 14% i hela kulturområdet mellan åren 2007-2014. Detta är övergripande siffor för hela den kreativa ekonomin, i vilken konstnärerna bara utgör en liten del och som tidigare redovisade siffror indikerar så sänks realinkomsterna för konstnärer.

Något som många analytiker är överens om, inklusive framtidsminister Kristina Perssons analysgrupp för projektet "Arbetet i framtiden", är att arbetsmarknaden alltmer delas upp i en stark och en svag.¹³ Den ena delen högutbildad och kvalificerad och den andra lågutbildad och okvalificerad. Eftersom konstnärer väldigt ofta har arbeten vid sidan av sitt konstnärskap som inte nödvändigtvis kräver hög kvalifikation är det inte helt klarlagt huruvida konstnärer hamnar i den välutbildade delen eller inte.

Professor Kate Purcell, chef för *Futuretrack*, den största studien kring utbildning och arbetsmarknad som gjorts i Storbritannien, menar att det även kommer att bli en stor polarisering mellan arbetsmarknadssektorer, exempelvis mellan de som utbildar sig i naturvetenskap jämfört med konst och humaniora. I en intervju säger Purcell att "det sista du ska göra är att arbetat med konst, om du vill tjäna några pengar".¹⁴

Svårigheten i framtidsprognoserna är att konstnärer i regel är välutbildade, men att de ofta får merparten av sina inkomster från mindre kvalificerade "brödjobb". Därför är det svårt att placera dem i endera av kategorierna, men vad som kan konstateras är att konstnärer inte förutspås någon radikalt förändrad framtid. I själva verket är det många ekonomer som använder konstnärers oregelbundna och självständiga arbetssituation som en modell för vartåt framtidens arbetsmarknad kommer röra sig. Nio av tio konstnärer inom samtliga konstområden beräknas vara frilansande med ofta mycket korta anställningar eller uppdrag, enligt Konstnärsnämnden.

I den nationella rapporten *Utsikt från ateljéerna 2014*, gjord av KRO/KIF 2014, konstateras att inkomsterna sjunker för konstnärer¹⁵. Båda åren 2011 och 2014 uppger 64 procent av konstnärerna att deras månadsinkomst var 13 300 kronor eller mindre. Eftersom värdet urholkats på grund av inflationen blir det i praktiken en reell inkomstminskning.

¹¹ Konstnärsnämnden, *Konstnärernas inkomster - en statistisk undersökning av SCB inom alla konstområden 2004-2005, 2009*

¹² Innovators guide, Bureau of Labor Statistics, U.S. Department of Labor, *Occupational Outlook Handbook, 2010-11 Edition*

¹³ *Arbetet i Framtiden*, Slutrapport Analysgruppen för arbetet i framtiden, 2016.

¹⁴ Martin Williams, *What will the job market look like in 20 years time?*, The Guardian, 16-02-2015.

¹⁵ *Utsikt från ateljéerna 2014*, BUS, KRO och KIF.

Inkomstsnittet för befolkningen i Sverige i stort har enligt SCB ökat från 196 000 till 210 000 under samma tidsperiod 2011–2014, alltså en ökning på 7 %.

2.7 Ökad professionalitet

Under senare år har konstnärsrollen alltmer professionaliserats och kraven på konstnären som yrkesperson har paradoxalt nog ökat, trots att de reala inkomsterna alltså har minskat. En konstnär förväntas idag behärska många olika kompetenser, förutom det konstnärliga. Många konstnärer som intervjuats till denna rapport anger ökade krav på kunskap om företagande, allt mer krävande ansökningsprocesser, krav på digital kompetens, entreprenöriell kunskap, förhandling med museer, gallerier och andra organisationer samt förmågan att genomföra medborgardialoger och andra nya arbetsprocesser.

Denna professionalisering har kanske främst märkts i de ökade krav på kvantifiering och mätning av konstnärens resultat, exempelvis i stipendieansökningar där konstnären ibland inte bara ombeds beskriva vad hen vill genomföra utan även ska argumentera för hur detta skulle kunna påverka stadsmiljön, jämställdheten, mångfalden eller andra politiska riktmärken. Dessa tendenser kan tyckas självklara i ett samhälle med begränsade resurser, där bara en del av konstnärskåren kan ta del av de stöd och stipendier som varje år delas ut, men systemet innehåller även svagheter.

En sådan svaghet är att kvantifieringen av konst och kreativt skapande och tänkande, ger en falsk bild av att det alltid är en linjär process från A till Ö. Alla som någon gång ingått ett kreativt projekt vet att det inte alltid går att planera alla delar av arbetsprocessen, den är i hög grad organisk. Att ansökningskriterier skulle vara anpassade enbart till de processer som effektivt kan mätas och beskrivas från början till slut är alltså en svaghet. Konstnärer med långsamma eller experimentellt oförutsägbara processer, riskerar därför att hamna utanför systemet. Kanske skulle inte viktiga historiska rörelser som Dada, Surrealism, Abstrakt Expressionism och mycket annat existera om de tidigt i sina experimentella processer tvingats beskriva förtjänsterna med konsten. Effekterna tenderar i konsten ofta vara långsiktiga, varför det är kontraproduktivt att fråga efter kortsiktiga effekter.

2.8 "Post-medialt" tillstånd

Yrkesrollen försvåras ytterligare för de enskilda konstnärerna då konsten sedan flera decennier befinner sig i ett så kallat "post-medialt tillstånd".¹⁶ Med detta menas att allt fler konstnärer inte längre binder sitt konstnärskap till en specifik teknik, ett material eller särskilt formspråk. Särskilt bland yngre konstnärer finns en tendens idag att snarare fokusera på att variera tekniken baserat på vilka teman och frågeställningar verket omfattar. Några av de uttryck konstnärer idag arbetar med innefattar måleri, skulptur, webbaserade verk, 3D-teknik, ljudkonst, video, performance, relationell och socialkritisk konst, konsthantverk, fotografi, böcker och teater. Detta ställer andra krav på flexibilitet, samarbeten och varierande arbetsprocesser både i och utanför ateljén.

¹⁶ Krauss, Rosalind. *A Voyage on the North Sea: Art in the Age of the Post-Medium Condition*. London: Thames & Hudson, 2000

2.9 Forskarvurm

På bara ett decennium har det etablerats forskarutbildningar på samtliga svenska konsthögskolor och redan ett 20-tal disputerade svenska konstnärer. Forskarutbildningen innebär generellt en fyraårig tjänst som arvoderas. Denna akademisering av konst började dock redan för över 60 år sedan. Under 1950- och 60-talen etablerades i Storbritannien och USA möjlighet att läsa en magisterexamen i fri konst (MA), något som snart kom att spridas världen över trots många frågetecken från det akademiska etablissemanget. Flera konstnärer anger att de ser forskarutbildningen som en möjlighet till stabil inkomst, om så bara för 4 år.

Idag är konstutbildning helt integrerat i universitetssystemet men fungerar inte så som andra discipliner inom systemet. Till skillnad från traditionell forskning så saknas det idag en akademisk infrastruktur för att plocka upp just disputerade konstnärer på samma sätt som forskare inom andra områden. Det finns alltså ytterst få nya karriärvägar för en disputerad konstnär idag, annat än inom administration och undervisning.

2.10 Hur många konstnärer i Stockholm?

Varje år utexamineras ca 30 konstnärer från Kungl. Konsthögskolan, Ca 70 från Konstfack. Lägg därtill ett 15-tal eftergymnasiala konst- och hantverksskolor, samt utbildningar i nya media, film, textil och andra tekniker som många konstnärer använder, samt konstnärer som flyttar tillbaka efter genomförda studier i andra städer och utomlands så blir siffran än högre. Stockholm växer troligtvis med minst 100 utbildade konstnärer och konsthantverkare per år men potentiellt är den verkliga siffran det mångdubbla. Enligt siffror från KRO/KIF och Bildupphovsrätt i Sverige finns det minst 2500 konstnärer i Stockholm men det är omöjligt att säga exakt, eftersom det inte finns något enkelt sätt att samla in statistik kring antalet. De enda siffrorna som finns är estimeringar baserat på medlemsantal i konstnärsorganisationerna. Den verkliga siffran kan mycket väl vara den dubbla.

Konstnärsnämnden utgår ifrån tidigare sökande av deras stipendier som sin indikation över hur många konstnärer som finns i Sverige och Stockholm. Baserat på rapporten *Konstnärernas inkomster - en statistisk undersökning av SCB inom alla konstområden 2004-2005*, från 2009 är det totala antalet konstnärer 9 804 i Stockholm, inräknat konstnärer inom dans, scen, musik och bild och form.

2.11 Nysvenskar och utrikesfödda

Konstnärsnämndens undersökning om konstnärer med utländsk bakgrund (2015) visar att av hela konstnärgruppen (konst, form, musik, scen, dans) är 13 procent födda utomlands¹⁷ 2004 och i Stockholm kan siffran mycket väl vara ännu större, men det saknas i nuläget statistik för detta. I Stockholm i stort utgör den utrikes födda befolkningen 22 procent av den totala folkmängden.¹⁸ Hittills har man i KRO, BUS eller Svenska fotografers förbund inte samlat statistik kring etnicitet eller kulturell bakgrund bland stockholmsbaserade konstnärer, eller gjort någon undersökning kring hur stor del av Stockholms konstnärskår som är utrikesfödd och i hur stor grad denna grupp känner till eller söker ateljéstöd.

¹⁷ Konstnärsnämnden använde sig i denna studie av SCB:s definition av utländsk bakgrund: Svensk är den som är dels inrikes född med två inrikes födda föräldrar, dels inrikes födda med en inrikes och en utrikes född förälder. Med utländsk bakgrund avses dels utrikes födda, dels inrikes födda med två utrikes födda föräldrar

¹⁸ http://www.scb.se/sv/_/hitta-statistik/artiklar/fortsatt-okning-av-utrikes-fodda-i-sverige/

3 Analys

3.1 Ateljéstödets historik¹⁹

Genom rivningarna i City och på Nedre Norrmalm på 1950-talet förlorade många konstnärer sina arbetslokaler. Bristen på goda och billiga ateljéer för bildkonstnärer blev ett växande problem under de följande decennierna – inte minst i innerstaden. I början av 1960-talet grundades de första kommunala ateljéhusen. En utredning klubbades igenom 1965 då staden trots flera initiativ inte kunde lösa problem med ett ökat behov av arbetsplatser och bostäder för konstnärer. Denna utredning medverkade till ett flertal ateljéhus ställdes till förfogande, inklusive Malongen vid Nytorget, Mosebacke ateljéhus, området kring Katarina sjukhus och flera andra ställen. Vid denna tid användes begreppet "kulturresevat" för de satsningar på lägenheter och ateljéer som byggdes, liksom det diminutiva begreppet "konstnärsby", vilket kan ses som ett tidstypiskt begrepp i förhållande till dåtidens konst- och kulturbegrepp. Idag är liknande formuleringar exempel på ett felaktigt avskiljande av stadens konstnärer, deras verksamhet och arbete och resten av samhället. Det mesta tyder istället på att staden investerar i sina konstnärer och får ut en rad positiva effekter både direkta och indirekta.

Upprinnelsen till det stora kulturpolitiska engagemanget var cityomvandlingen i Stockholm, där hantverkare och konstnärer förlorade billiga lokaler i innerstaden.

KRO:s styrelse var under 50- och 60-talen mycket aktiva i förhållande till staden och många förslag på hur Stockholm skulle växa med sina konstnärer utreddes, exempelvis uppbyggandet av en monumentalateljé i anslutning till Liljevalchs konsthall. Detta förslag genomfördes aldrig men 1969 bildades istället Konstnärernas Kollektiva Verkstad (KKV i Nacka). Flertalet förslag involverade vid denna tid även ateljébostäder och speglade den traditionella bilden av konstnärens arbete som relativt isolerande, även om flera ateljéföreningar skapades vid denna tid som även också ofta var motpart i förhandlingar och diskussioner om ateljéstöd och hyressubventioner.

Kulturrådets betänkande 1974 fick stor betydelse för kommande decenniers konstnärspolitik även i staden. Begrepp som "kulturarbetare" användes istället för "konstnär". Under en epok i konstens historia då många parallella uttrycksformer utvecklades tonades samtidigt diskussioner om konstnärlig kvalitet ner.

1980 kom en skrivelse från KRO till Stockholms kommun som återigen påtalar bristen på billiga arbetslokaler för konstnärer, efter att kommunen rivit delar av Klarakvarteren och Malmskillnadsgatan. En springande punkt i skrivelsen var att kommunen vill ta ut marknadsmässiga hyror, vilket skulle slå hårt mot konstnärerna vars inkomster inte nödvändigtvis ökar i takt med resten av marknaden. Lösningen föreslogs bli att marknadshyror skulle tas ut, men genom subvention av respektive fackförvaltning. Kulturförvaltningen skulle då gå in och debitera hyresgästen och fastighetskontoret som sedan debiterar en marknadshyra av kulturnämnden.

1990 kom förslag om att även privat ordnade ateljéer skulle understödjas med argumentet att privata värdar i många fall höll lägre hyror än staden. I oktober 1990 lämnade kulturförvaltningen ett förslag till nämnden att införa ett nytt bidragssystem och att de direktsubventioner av ateljéer som

¹⁹ Stor del av historiken har tagits fram av Anna Brodow Inzaina, forskare och tidigare handläggare på kulturförvaltningen, med ansvar för att bereda och administrera ateljéstödet.

tidigare funnits, skulle upphöra. Dessutom föreslogs införandet en inkomstgräns samt att höja konstnärernas egenkostnad. Från och med 1991 föreslogs även att ateljéstöd ska kunna sökas även av konsthantverkare. Socialdemokraterna uttalade sig kring den nya modellen med emphasis på systemets flexibilitet och rättvisaspekt, genom att man på sikt ansåg att konstnärer med höga hyror på sikt skulle få en ökad subvention. Även vice ordförande Axel Wennerholm (m) påpekade att stödets ursprungsidé att dämpa effekterna av att vissa konstnärer drabbades av stora hyreshöjningar var bra. Antalet bidragsmottagare var vid denna tid 745 personer.

Den politiska debatten under tidigt 1990-tal kretsade kring olika sätt att stävja hyreshöjningarna som ansågs oundvikliga. I remissvaren och diskussionerna som följer efter 1990 års förslag ställdes olika förslag mot varandra kring hur mycket som skulle subventioneras och hur mycket som konstnärerna, kulturnämnden respektive fastighetsnämnden skulle stå för.

I en tjänstememoria från 1991 från fastighetskontoret skrivs att "stadens ateljéstödssystem har vuxit fram som en konsekvens av den ökade hyresnivån inom Stockholms stad. Det ställs utom allt rimligt tvivel att konstnärernas arbetssituation och inkomstförhållanden fordrar särskilda åtgärder från det allmänna." Tidigt fanns ambitionen från staden att alla konstnärer skulle vara hyresgäster i kommunala lokaler och ateljésubventionerna anpassades efter detta. Men eftersom det tillkom fler konstnärer än vad de fanns tillgängliga kommunala ateljéer blev de nytillkomna konstnärerna tvungna att hyra dyrare lokaler och det skapades då en intern orättvisa. Konstnärer i kommunala lokaler hade kämpat för att behålla sin låga hyra medan konstnärer i lokaler med högre hyror kämpade för att få större del av kommunens bidrag, för att minska skillnaden mellan de på förhand subventionerade ateljéerna och nya ateljéer som hade marknadshyror.

3.2 Dagens ateljéstödssystem

Det konstnärliga ateljéstöd som idag delas ut i Stockholm är ett direktstöd som söks individuellt, av konstnärerna själva. Tidigare har stödssystemet omfattat krav på att tillhöra en ateljéförening, vilket slopades efter den tidigare översyn av ateljéstödet som gjordes 2007. Stödet ges på 3 år i taget men kan sökas direkt efter dessa tre år igen, vilken i praktiken ger stödet en långsiktighet, något som många konstnärer uppger är en viktig önskan med just ett ateljéstöd. Att under en längre tid kunna erhålla ateljéstöd är, som tidigare beskrivits i denna rapport ett av de få långsiktiga stöden som överhuvudtaget existerar för konstnärer. Stödet har en viktig funktion för att konstnärer ska kunna behålla sin ateljé även under mindre intensiva perioder av offentlig verksamhet.

Antal av Beslut	Kön		
	Kvinna	Man	Totalsumma
Senaste granskningsår			
2014	134	88	222
2015	131	74	205
2016	91	60	151
Totalsumma	356	222	578

Som tabellen visar är majoriteten av de som erhåller stödet kvinnor (62%, jämför med 38% män). Stödet har legat still på samma nivå under senare år, vilket i praktiken inneburit att en lägre procent av konstnärskåren kunnat få stöd, jämfört med tidigare år, då nytillkomna (inflyttade och utexaminerade) konstnärer gör att fler konkurrerar om ateljéstödet.

Riktlinjerna för ateljéstödet antogs i kulturnämnden 2007 och så som stödet ser ut idag är det ett bidrag om 12000 kronor per år som ges till enskilda sökande, alltså totalt 36 000 kr för en treårsperiod. För att överhuvudet vara berättigad till ateljéstöd måste den sökande uppfylla följande krav.

- att konstnären är mantalsskriven i Stockholm
- att konstnären betalar ateljéhyra som överstiger 1200 kr per månad
- är högskoleutbildad inom ett konstnärligt yrke i något av områdena måleri, skulptur, foto, textil, grafik, metall, keramik och glas. (undantag görs baserat på dokumenterat omfattande yrkesmeriter)
- att konstnären visar prov på yrkesverksamhet
- har en ateljé i Stockholms stad eller i en kranskommun till staden

Inga krav på lokalens placering, storlek eller användning ställs, inte heller finns några krav på att anpassa storleken på stödet efter storlek på hyran eller lokalen. Men däremot ställs alltså krav på yrkesmeriter i form av ett så kallat minimikrav som omfattar minst en separatutställning, ett större konstprojekt eller ett offentligt utsmykningsuppdrag.

I Kulturstrategiska stabens lathund står följande att läsa:

”I de fall då sökande inte har examen från konstnärlig högskola kan dispens ges utifall att sökande kan uppvisa omfattande yrkesmeriter. Majoriteten av de som söker har dock både en utbildning från konsthögskola samt uppfyller minikraven och mer därtill. Då medlen är begränsade i förhållande till budgetram är det inte alla sökande som trots att de uppfyller minikraven och de formella villkoren kan beviljas ateljéstöd.”

Stockholm är relativt ensamt bland Sveriges kommuner att acceptera uppehåll i yrkesverksamheten eller andra typer av undantag. Det finns flera problem med detta, något som beskrivs mer i detalj nedan.

3.3 Problem med minimikraven

I tidigare kapitel beskrevs hur konstnärers verksamhet generellt präglas av osäkerhet, oregelbundenhet och ofta i projektform. Vissa konstnärer arbetar i perioder med helt andra verksamheter och idéer än vad som initialt kan ses som en del av konstnärskapet. Det finns dock många exempel på konstnärer som med framgång använt sig av kunskap och erfarenhet de fått genom att förvärvsarbeta inom andra branscher eller genom perioder av minskad konstnärlig produktion. Skälen till uppehåll kan även vara föräldraledighet eller sjukdom i familjen.

Konstnärsnämndens studie om konstnärernas inkomster och arbetsmönster (2011) visar att 41 procent av de svarande hade gjort ett uppehåll på minst 4 månader under perioden år 2002 till 2007²⁰. De största anledningarna för konstnärer var ekonomi, familjeskäl eller hälsoskäl.

Forskaren och kultursociologen Sofia Lindströms studie ”När friheten sätts på prov - en undersökning av Kungl. Konsthögskolans examinerade studenter 1995-2009” visar på just hur de utexaminerade

²⁰ *Konstnärernas inkomster, arbetsmarknad och försörjningsmönster*, Konstnärsnämnden, 2011.

konstnärerna har en mängd olika sysselsättningar som direkt eller ibland indirekt kopplar till deras utbildning som konstnär, men som inte nödvändigtvis anses vara konstnärlig verksamhet²¹.

Att direkt avfärda detta som en icke-professionell eller överksam konstnär är alltså inte möjligt. Konstnärer med långsamma eller experimentellt oförutsägbara processer riskerar även att hamna utanför. Många uppger också att det är svårt att dra en tydlig skiljelinje mellan sitt konstnärliga arbete och övrigt förvärvsarbete. Det kan i praktiken innebära att någon som i mindre grad än andra konstnärer ställts ut på gallerier, konsthallar och museer, ändå kan ha utvecklat sin konstnärliga förmåga i en annan del av det kreativa solsystemet. Detta är ytterligare ett argument till att minimikravet bör tillåta individuella undantag.

3.4 Ålderns betydelse

Bland de intervjuade konstnärerna finns en utbredd uppfattning om att minimikravet främst gynnar yngre konstnärer då de oftare har koncentrerade perioder av utåtriktad verksamhet såsom utställningar och andra projekt. Statistiken över hur ateljéstödet fördelas talar dock emot detta.

Åldersfördelning innehavare av ateljéstöd 2014-2016

Antal av Beslut	Senaste granskningsår			Totalsumma
	2014	2015	2016	
Ålder				
20-talist (87-96 år)	1			1
30-talist (77-86 år)	4	5	2	11
40-talist (67-76 år)	20	17	8	45
50-talist (57-66 år)	43	45	17	105
60-talist (47-56 år)	62	50	31	143
70-talist (37-46 år)	62	54	56	172
80-talist (27-36 år)	30	34	37	101
Totalsumma	222	205	151	578

Stödet är högst bland konstnärer födda på 60- och 70-talen (54% av det totala antalet) och ytterligare 28 % är 67 år eller äldre, vilket knappast kan betraktas som ett överslag mot yngre konstnärer. Det har under lång tid av historisk tradition ofta varit konstnärer som varit aktiva eller kopplade till KRO/KIF, som både känt till och erhållit ateljéstöd. Yngre konstnärer har dessutom haft svårare att hitta en ateljé till rimligt pris eftersom det ofta krävs 20-30 år i Stockholm stads ateljékö för att få någorlunda attraktiv ateljé nära innerstaden. I intervjuer med flera konstnärer uttrycker de att stödet är krångligt eller svårt att både söka och erhålla, oavsett om detta stämmer eller inte.

²¹ Sysselsättningarna inkluderade aktiviteter som sakkunnigrepresentation, video, fotografi, skulptur, administration av det konstnärliga arbetet, konsult, "sälja målningar", assistent till andra konstnärer, installationer, curatoruppdrag, "startat o drivit galleri", research, ljudteknik till film, egenföretagare/ egen verksamhet, skapande skola- uppdrag, jurymedlem, turnerat konsthallar, projektarbete, litterär text, skiss/teckning/ illustration, publikationer, performance, scenograf, kortfilm/experimentell film, Konstnärlig forskning, videoredigering, bildhantering, cad/cam programmering, formgivning, "nätverkande och smörande", 3D-animation, "Knutentill galleri", videodesigner och scenograf (teater), doktorand, ateljévistelser utomlands, serietecknare, deltagit i filmfestivaler, föreläsningar, "resa, förbereda, bygga", filmmusik, performance, tidningsproduktion, startat ateljékollektiv med olika konstprojekt, workshops. Observera att de svarande har uppgett flera verksamheter per person. Se Sofia Lindström, *När friheten sätts på prov - en undersökning av Kungl. Konsthögskolans examinerade studenter 1995-2009*, 2013.

Av de ateljéer som ägs av Stockholms stad är 67 % av konstnärerna mellan 51-70 år och endast 8 % är 40 år eller yngre. Dessutom har 78 % varit verksamma som konstnärer 21 år eller längre. Medelåldern är alltså hög vilket tyder på att systemet fungerar som en flaskhals, som har svårt att släppa fram nyexaminerade konstnärer.

3.5 Vem anses vara professionell?

För att referensgruppen för Stockholms stads ateljéstöd ska bevilja ansökan ska utställningar och andra prov på yrkesverksamhet vara genomförda i professionella sammanhang där urvalet och den konstnärliga riktningen i verksamheten gjorts av sakkunniga inom området. Detta är en enkel riktlinje för vad som räknas som ett professionellt sammanhang. En regional konsthall slår därför högre än ett hyrt garage i London eller New York, för att ta ett exempel. Det ska dessutom vara en verksamhet som i så hög grad som möjligt har en stabil verksamhet över tid, inte minst under ett helt kalenderår. På motsvarande sätt bör affiliering med eller arbete på skolor och andra institutioner, publikationer, offentliga eller övriga uppdrag bedömas utifrån denna vidgade definition av professionell verksamhet. Arbete som konstnär är precis som forskaren Sofia Lindström visat bland annat i sin studie *När friheten sätts på prov - en undersökning av Kungl. Konsthögskolans examinerade studenter 1995-2009*, mångfacetterat och utan tydliga gränser mellan gestaltande arbete, undervisning eller skrivandet av en litterär text, för att ta några exempel.

3.6 Uppräkning av ateljéstödet

Statistiken för konstnärer med ateljéstöd under 2015–2017 visar att 128 konstnärer (22%) har en kvadratmeterhyra på 1000kr/kvadratmeter och år eller mer, vilket är ett ovanligt högt för en ateljé. Detta kan sättas i perspektiv i en enkät till konstnärer som skickats ut av Uppsala kommun som visade att på frågan hur mycket man är beredd att betala per månad för ett långtidskontrakt på en ateljé svarade 45 procent 1 000 kr. Priset som många konstnärer betalar för en ateljé i Stockholms stad är alltså mycket höga och bör således kompenseras med en höjning från nuvarande stöd på 1000kr per månad till 1500 kr per månad. Eftersom det hittills inte funnit en kontinuerlig modell för uppräkning av ateljéstödet har det i reala termer minskat i värde, eftersom hyra och andra kostnader samtidigt ökat, medan stödet stått still i snart 10 år.

3.7 Referensgruppen

En av de svåraste och kanske mest otydliga delarna av dagens ateljéstöd är bedömningen som görs av referensgruppen. Idag består den av konstnärer och representanter för KRO/KIF och deras arbete omfattar läsning av inkomna ansökningar samt referensgruppsmöten där samtliga ansökningar behandlas var för sig.

Sammansättningen av denna grupp har präglats av tillfällighet och ingen riktig struktur, vilket även hängt samman med att instruktionerna till gruppens medlemmar inte varit tillräckligt tydliga i alla avseenden. Instruktionerna bör därför göras särskilt tydliga för att ge inte bara konstnärer, förvaltning och referensgruppen bättre struktur och transparens, utan även allmänhet och politiker som undrar vem som är kvalificerad att erhålla ateljéstöd och vem som inte är det.

3.8 Ateljekön

Kösystemet till Stockholms stads ateljéer har under lång tid kritiserats av både externa utredare och av kulturförvaltningens personal. Alla är överens om att systemet behöver förnyas och förenklas, då många konstnärer främst ser kösystemet negativt. Anledningarna är främst följande:

- Kö missgynnar de som reser eller flyttar mycket, vilket ofta krävs för att skapa ett internationellt nätverk som yrkesverksam konstnär
- Kö kostar inget att stå i, men kräver en ny ansökan var tredje år vilket många tenderar att glömma, vilket leder till att de åker ur kön
- Kö kräver upp till 30 års väntan innan den sökande kan erbjudas en attraktiv ateljé, oftast i eller nära innerstaden

Under 2015 genomförde Fastighetskontoret Stockholm en enkätundersökning med frågor som skickades till fastighetskontorets samtliga ateljéhyresgäster samt ateljéföreningarnas medlemmar som har sin ateljé i någon av fastighetskontorets byggnader, totalt var det 291 konstnärer som omfattades²².

Då kön uppdateras var tredje år, trots att det kan ta 20 år innan en ateljé erbjuds, ställs det orimliga krav på att konstnären ska uppvisa yrkesverksamhet så ofta. Att ha en kö som fungerar som nu att den som längst enträgnast bött kvar i staden och ständigt uppdaterat sin plats i kön är både arbetskrävande och administrativt kostsamt. En kö kan fungera på flera olika sätt och förvaltningen skulle kunna inrätta ett system som med fördel upplöser dagens oflexibla kösystem och ger ansvaret för kön till varje respektive hyresvärd och tillhörande ateljéförening.

Konstnärerna själva ser både positivt och negativt med nuvarande kösystem: Positivt då de får hjälp av kulturförvaltningen med administration och kommunikation och negativt för att många drar sig för att ens ställa sig i kö, då kötiderna är så långa. Som en konstnär uttryckt det: "Mitt intryck är att ställa sig ateljékön verkar svårt, krångligt och ta väldigt lång tid. Det känns inte värt det".

3.9 Korttidsateljéer/projektateljéer

Projektateljéer eller korttidsateljéer skulle kunna komplettera ateljékösystemet genom att gynna aktivt verksamma konstnärer som lättare kan komma in i ateljésystemet. Som tidigare framförts i denna rapport tenderar framtidens kulturliv att arbeta utifrån projektverksamhet i varierande längd, ofta med flertalet parallella projekt och uppdrag. Yngre konstnärer som saknar, delar eller har en för liten ateljé, kan genom tillgång till en projektateljé tillåta sig att gå upp i storlek vad gäller konstnärskapet i perioder när de behöver. Korttidsateljéer kan också ge möjlighet att skapa nätverk och personliga relationer inom ateljéhus som sällan förnyas.

3.10 En resurssvag förhandlare blir stark

Enskilda konstnärer saknar vanligtvis juridiska och ekonomiska förutsättningar för att förhandla sig till fördelaktiga hyresavtal, liksom medel för ekonomiska investeringar, vilket är nödvändigt för att anpassa lediga verkstadslokaler till ateljéer. De allra flesta konstnärer ser dock fördelen med att sluta sig samman i ateljéföreningar och på så sätt få en starkare röst, inte minst vid hyresförhandling eller

²² Bra Ateljé, Fastighetskontoret Stockholm, 2015

politiskt lobbyarbete. Det finns en rad fördelar med att kommun och fastighetsägare förhandlar främst med en förening som motpart:

- Chansen att lyckas hyra ut en stor lokal ökar om föreningen tillåter genomströmning av konstnärer med olika behov under olika delar av sin karriär
- Det är lättare för motparten oavsett om det är KRO/KIF, kulturförvaltningen, fastighetsägaren eller annan part att förhandla om det är en organisation och inte en individ som är motparten.
- Större samling av konstnärer och kreatörer skapar förutsättningar för lokala kulturkluster som i sin tur kan skapa fler kontaktytor med näringsliv, skola, medborgare och den lokala gemenskapen.

3.11 Mångfaldsarbete

Stockholm stad äger genom Fastighetskontoret, Familjebostäder, Stockholmshem och Stadsholmen totalt 396 ateljéer i stadens södra delar och 54 i de norra delarna av staden, vilket är oproportionerligt, och följer tyvärr stadens övriga segregationsmönster, där gallerier och högskolor tenderar att anhopas just i innerstaden. Hittills har inga utredningar om stadens ateljéer haft mångfaldsanalys. För att öka mångfalden både geografiskt men även med fokus på etnicitet, ålder och konstnärlig inriktning bör ateljéstödet och kösystemet anpassas till att blir mer flexibelt i struktur och med hänsyn till begreppet kvalitet.

4 Jämförande analys - ateljéstöd i andra städer

4.1 Göteborg

Göteborg har i nuläget ett system som fastställer en budget för ateljéstöd vilken uppgår till cirka 2,7–2,8 miljoner kronor per år. Samtliga stödberättigade konstnärer får samma summa tilldelad, budgeten för ateljéstöd delas alltså lika mellan konstnärerna. Tillkommer eller minskar antalet behöriga konstnärer regleras stödet för var och en för att rymmas inom budget. Årshyran för ateljén måste vara minst 12 000 kronor och stödet uppgår i nuläget till ca 8 000 kronor per konstnär och år. Runt 350 konstnärer får stödet som gäller i 3 år. Beslut fattas av en referensgrupp bestående av personal på kulturförvaltningen och externa sakkunniga. Ett problem som anges av kulturförvaltningen i Göteborgs Stad är att riktlinjerna har upplevts som luddiga, vilket medför kritik från konstnärer som inte fått stöd. Särskilt gäller det riktlinjerna om vilka utställningar som räknas som meriterande. Det är svårt att definiera vad en "seriös utställningslokal" är. Konstnärer som arbetar performativt, i kollektiva processer eller i andra rum än utställningslokaler kan falla utanför kriterierna. Just nu arbetar kulturförvaltningen i Göteborg med en översyn just av ateljéstödet.

4.2 Värmdö

Värmdö kommun har nyligen instiftat ett årligt ateljéstöd för konstnärer som är skrivna och verksamma i Värmdö kommun. Stödet är treårigt och omfattar en summa på 10 000 konor per år för högst 40 konstnärligt yrkesverksamma personer. Stödet söks utifrån ett antal kriterier inklusive att den sökande ska vara folkbokförd i Värmdö kommun, ha en ateljé som är belägen Stockholms län och en ateljéhyra om minst 1 200 kronor/månad. Den sökande ska också vara aktivt yrkesverksam de senaste tre åren samt ha en konstnärlig högskoleutbildning.

4.3 Gävle

Gävle delar ut ateljéstöd som sammanlagt uppgår till 320 000 kronor per år. En referensgrupp (Konstcentrum, KRO och Ateljéföreningen Gaffel har en ledamot vardera) bereder ansökningarna och Gävle Konstcentrum sköter handläggningen. Stödet gäller i tre år och storleken baseras på ateljéhyran enligt två olika individuellt beräknade modeller: För konstnärer med ateljéer i anslutning till bostaden gäller antal kvadratmeter x 350 - 6000 kronor x 0,75 = stöd, och för de med hyrda ateljéer gäller beräkningsmodellen hyra - 6000 kronor x 0,75 = stöd. Konstnärens egenkostnad är alltid minst 6 000 kronor och maximalt stöd är 11 625 kronor för ateljé i bostaden respektive 15 500 kronor för hyrd ateljé. För att få ateljéstöd måste sökanden vara yrkesverksam konstnär med dokumenterad yrkesverksamhet de tre senaste åren och detta bedöms utifrån en kombination av minst tre uppfyllda kriterier av följande åtta:

1. Högskoleutbildning/eftergymnasial utbildning, inom bild- och formområdet
2. Separatutställning i seriös utställningslokal
3. Grupp- eller temautställning i seriös utställningslokal

4. Deltagit i jurybedömd utställning där urvalet gjorts av sakkunnig inom bild- och formområdet
5. Förvärvat till samling tillhörande kommun, landsting eller stat eller annan organisation med erkänd konstverksamhet
6. Tilldelad skiss- och utsmyckningsuppdrag eller pris i seriöst tävlingsammanhang
7. Tilldelad erkänt konstnärsstipendium
8. Annan yrkesverksamhet såsom kvalificerad projektmedverkan och vissa pedagogiska uppdrag *formområdet*

Gävle har väl utvecklade och genomtänkta kriterier för vad som anses yrkesverksam konstnär som inkluderar dispens om konstnären varit förhindrad från att arbeta, på grund av skäl som föräldraledighet och vård av barn, sjukdom eller studier på heltid. I de fallen bedöms yrkesverksamheten utifrån de tre år som föregick den överhoppningsbara tiden om konstnären kan styrka dessa uppgifter på något sätt.

4.4 Lund

I Lund uppgår ateljéstödet till 15000 kronor per kalenderår, totalt 30000 kr för 2 år. 10 stipendiater erhåller ateljéstöd totalt. Man ger nyutbildade konstnärer med högskoleexamen från de tre senaste åren förtur liksom förstagångsmottagare av ateljéstödet. Årshyran ska uppgå till minst 10 000 kronor och konstnären ska ha genomgått en minst treårig konstnärlig utbildning på högskolenivå inom bild och form. Om konstnären saknar högskoleutbildning krävs aktuell dokumenterad konstnärlig verksamhet under minst tre år.

4.5 Malmö

Ateljéstödet i Malmö uppgår till ett för varje år fastställt belopp, för närvarande 18 000 kr fördelat på 2 år. Varje år kan högst 60 stipendier utdelas. Nyutbildade konstnärer, med högskoleexamen från de 3 senaste åren, ges förtur till en femtedel av de stipendier som fördelas vid varje tillfälle. Konstnärer som inte erhållit ateljéstöd eller ateljéstipendium i Malmö under de senaste 3 åren prioriteras i första hand. En konstnär som erhållit ett ateljéstipendium kan, endast efter en mellanperiod om minst 1 år, återigen ansöka om stipendium för en ny 2-årsperiod. För att erhålla stödet krävs aktiv yrkesverksamhet vilket omfattar krav på dokumenterad aktuell och kontinuerlig verksamhet med utställningar, uppdrag inom offentlig konst och/eller andra utåtriktade konstnärliga projekt. Särskild hänsyn tas till om den sökande, på grund av föräldraledighet, sjukdom eller liknande har förhindrats från att vara fullt konstnärligt aktiv under den aktuella perioden. För att vara meriterande ska utställningar och dylikt vara genomförda i professionella sammanhang, där urvalet gjorts av sakkunniga inom området. Utställningar och andra projekt som genomförts i samband med utbildning räknas inte som meriter.

5 Slutsatser och förslag med konsekvensanalys

Det finns generellt sett tre olika kategorier av konstnärer som erhåller ateljéstöd. Den första är den yngre, nyutexaminerade konstnären som är resurssvag och ofta överhopas av studieskulder, men samtidigt flexibel och villig att anpassa sig både socialt och ekonomiskt. För denna kategori är de första åren efter en konstskola starkt formativ och därför är det av vikt att denna grupp kan få stöd att fortsätta de tidiga åren efter avslutad utbildning.

Den andra kategorin är de något äldre konstnärerna som i högre grad än de nyutexaminerade räknar med att få ateljéstöd, oavsett hur verksamma de är. Denna kategori är som statistiken visat den största gruppen och därför ofta mest aktiv i konstnärsorganisationer och kring policyfrågor gällande just ateljéhusen och dess föreningar samt ateljéstödet. Denna grupp är ofta relativt aktiv med regelbundna uppdrag och utställningar och resursstarkare än de yngre kollegorna.

Den tredje gruppen omfattar de äldre konstnärerna som i mindre grad än övriga är aktiva på den samtida konstscenen och därför lätt förbisedda av referensgrupperna. Denna kategori konstnärer har dock i högre grad en ateljé på en attraktiv adress, inte sällan på Södermalm med omnejd. Denna grupp befinner sig i eller strax innan pensionsåldern, vilket inte säger mycket då de flesta saknar förutsättningar eller intresse att helt leva på sin pension och fortsätter därför sitt professionella konstnärskap i någon form.

5.1 Synergier mellan konstarterna

En stor del av konstnärerna som intervjuats i denna studie ser fördelar med att ha ateljé i anslutning till andra kreativa yrkesgrupper, även om samtliga betonar vikten av att också ha ett eget utrymme. Många kombinerar eller influeras i sitt konstnärskap av andra yrkeskategorier som musiker, skådespelare, dansare, liksom områden som snickeri, ramverkstad, tryckeri, arkitekt, plåtslagare, sömnadsateljé, designer, landskapsarkitekt, spelutvecklare, forskare, trädgårdsmästare, ljusdesigner och smed bland många exempel. Allt fler kombinationshus har etablerats i Stockholm som arbetar gränsöverskridande med media, tidningar, konstnärer, scenkonstnärer, forskare och andra grupper. Några exempel på detta är Studio Mossutställningar i Värtahamnen, SITE på Telefonplan och Färgkontoret i Liljeholmen. Där är de gemensamma ytorna viktigare än i traditionella ateljéhus och dessa "allmänningar" verkar i hög grad kunna ge upphov till många möten och kreativa möjligheter.

5.2 "Ateljé" blir "studio"

Dessa exempel pekar inte bara ut en förnyelse av kriterierna och utformandet av nya ateljésatsningar, utan att själva ateljébegreppet som sådant kan vara för smalt. Fler och fler undviker att kalla sin ateljé för just "ateljé", vissa väljer istället att kalla det för kontor, studio, labb, lokal eller projektateljé. Här bör ateljébegreppet ses över och ersättas med det mest inkluderande.

Det som tidigare betraktades som ateljéarbete kanske dessutom idag kan utföras på en laptop eller till och med via en mobiltelefon. Exakt vilken typ av ateljé som är den ideala är idag inte en relevant fråga, eftersom konstnärskårens arbetsprocesser är mycket heterogena. Detta var ett av problemen med fastighetskontorets enkätundersökning *Bra Ateljé* (2015), som utgick ifrån idén om en idealateljé, något som med all tydlighet inte kan sägas existera. Konstnärer arbetar idag i så pass diversifierade processer och verksamheter att det är viktigt att ha en mångfald av stora och små,

kortsiktiga och långsiktiga ateljéplatser i Stockholms stad för att säkra en god mylla för konstnärer och deras skiftande behov.

Språk och symboler är viktiga för inkludering och kommunikation mot medborgare och andra intressenter och därför föreslår utredningen ett namnbyte från "ateljéstöd" till "studiestöd för yrkesverksamma konstnärer". Begreppet ateljé har bland konstnärer alltmer fått en avgränsad och traditionell klang. Det mer internationellt lättillgängliga begreppet "studio" ligger dessutom närmare andra konstarter såsom scenkonst och musik, något som kan öka uppfattningen att stödet verkar inkluderande för nya konstnärer i framtiden.

5.3 Utredningens förslag

Utredningen föreslår följande förändringar av nuvarande stödsystem:

1. Termen "ateljéstöd" byts till "studiestöd för yrkesverksamma konstnärer".

2. Då Stockholms stads befolkning ständigt växer och lockar till sig konstnärer från hela världen ligger det i allas intresse att ateljéstödet även når nya grupper, istället för att oproportionerligt gynna samma grupper, år efter år. Ett sådant sätt är att inrätta korttidsateljéer som ökar rörligheten bland konstnärer i Stockholms stads ateljéhus. De kan även möjliggöra en större mångfald och en flexiblare arbetsmarknad för nyanlända och nyexaminerade konstnärer. Hittills har man i KRO, BUS eller Svenska fotografers förbund inte samlat statistik kring etnicitet eller kulturell bakgrund bland stockholmsbaserade konstnärer, eller gjort någon undersökning kring hur stor del av Stockholms konstnärskår som är utrikesfödd och i hur stor grad denna grupp känner till eller söker ateljéstöd.

Detta bör följas upp för att säkra mångfalden i Stockholms stads ateljéstöd. Kommunen bör vidare skapa en mångfaldsplan för inkludering av nya grupper av konstnärer, utifrån kön, ålder, etnicitet och geografisk spridning baserat på mängden nyinflyttade konstnärer i Stockholm.

För att öka den konstnärliga mångfalden och ta tillvara på fler professionella konstnärer föreslås att antalet konstnärer som erhåller stöd höjs från dagens 578 till 750 konstnärer, vilket förutsätter tillförande av ekonomiska medel för detta ändamål.

3. Något som också visat sig svårt är att överhuvudtaget ta reda på hur många verksamma konstnärer det finns i Stockholm. Att ta reda på detta är något som bör göras omgående och som intresseorganisationerna bör samarbeta kring och som ligger i Stockholms stads intresse att få tydliga siffror på inför framtiden.

4. Ateljéstödet bör fortsättningsvis synliggöras än mer än idag, genom förbättrad information om och om vilka som fått stipendierna. En strategi för sociala medier bör arbetas fram som kan omfatta korta intervjuer med konstnärer i Stockholms stads ateljéer och annan relevant information som kan vara relevant för branschen och en intresserad allmänhet. Efter modell av Konstnärsnämnden bör också informationsträffar hållas 1-2 gånger per år på olika platser i kommunen. Där kan konstnärer få information om kriterier för sökande av ateljéstöd och träffa referensgruppen och handläggare från kulturförvaltningen. Förvaltningen skulle även kunna erbjuda rådgivning och inkubatorsstöd för nya föreningar som önskar etablera sig i staden.

5. Tillåt större frihet i ansökningsprocessen för ateljéstödet, dels genom att utvidga det så kallade minimikravet till att gälla även akademiska forskarprojekt, längre projekt, framtida projekt samt projekt längre tillbaka i tiden, 5 år istället för dagens 3 år. Konstnärer med ateljéstöd ska även kunna ansöka om dispens med hänvisning till särskilt skäl eller att de befinner sig i ett utvecklingsarbete med möjlighet till kort beskrivning av detta utvecklingsarbete.

6. Yngre konstnärer ska understödjas genom att stödet delas upp i två delar: 15 % av det totala antalet bifall ska gå till nytutexaminerade konstnärer (Högst 5 år efter avslutad examen). De ska tilldelas 1000kr i månaden under 3 år. De resterande 85 % av beviljade ansökningar ska ges till yrkesverksamma konstnärer och höjas till 1500 kr och gälla för yrkesverksamma konstnärer med en verksamhet på minst 5 år tillbaka. Detta kommer kunna få positiva konsekvenser för nyetablering av konstnärer och även nya, privata ateljéhus.

Det reguljära ateljéstödet (inte för nytutexaminerade) höjs till 1500kr/månad och person. Detta för att stärka ett stöd som inte förändrat belopp på över 10 år.

7. Uppräkning görs baserat på basbeloppet/SCB var femte år eller via en vägledande enkät om ateljéhyresutvecklingen som går ut till KRO/KIFs och/eller andra organisationers medlemmar. På så vis säkras relevansen för stödet på lång sikt.

8. Medlemmarna i referensgruppen bör utses på 3 år i taget och bestå av 5 personer varav 2 rekommenderas av KRO/KIF och 2 rekommenderas av Bildkonstnärsfonden. En till person väljs av kulturförvaltningen. Arvodet höjs till 15 000 per person och år. Varje års omgång bör starta med en diskussion kring kriterierna för att tydliggöra dem och hur ansökningarna ska läsas. Viktigt är att inkludera minst en person som har erfarenhet av arbetet på en konsthögskola de senaste åren för att öka förståelsen och underlätta överbyggandet av tendenser på konsthögskolor och det professionella konstlivet.

9. Utred ateljékösystemet i en separat rapport.

Yrkesverksamhet ska fortfarande vara ett kriterium för att få en ateljé, men såtillvida det är möjligt kan ateljéföreningen göra den professionella bedömningen baserat på ateljéstödets nya kriterier. Alternativt kan kön behållas i sin nuvarande form men beslutas av de enskilda föreningarna och hyresvärdarna. Ett startstöd kan införas och ges till nya föreningar som vill starta ett ateljéhus med minst 5 ateljéer om de också tar in konstnärer från den befintliga kön. Kulturförvaltningen kan således bistå med bedömningskompetens och stöd, men lämnar administrationen till fastighetsägaren och respektive förening.

Eftersom de olika ateljéhusen själva ansvarar för att upprätta kontrakt med sina medlemmar och alltså redan har en viss grad av autonomi, skulle kulturförvaltningen kunna bistå med utarbetandet av ett policydokument med rekommendationer om hur ateljéköerna ska administreras och hur nya medlemmar ska tas in. Mycket kunskap om vad som fungerar och inte finns redan i de olika ateljéföreningarna, vilket skulle kunna samlas in av kulturförvaltningen. Dokumentet skulle dessutom kunna innefatta Stockholms stads övergripande policy kring mångfald och hållbarhet.

Ytterligare ett alternativ till detta förslag är möjligheten att Bostadsförmedlingen, som redan idag sköter kön till ateljébostäder, också skulle ta över kön för Stockholms stads ateljéer, då de har störst erfarenhet av att administrera köer. Detta skulle potentiellt förenkla och effektivisera

administrationen av kön, men det skulle också kunna skapa nya problem med bedömning av vem som kvalificerar som professionell konstnär.

10. Vid nybygge och potentiellt även i befintliga ateljéhus så bör kommunen inrätta ett antal projektateljéer eller korttidsateljéer för att öka rörligheten på ateljémarknaden och skapa grogrund för att missgynnade grupper ha chans att komma få tillgång till stadens ateljéer. Dessa innehas under en tidsbegränsad period (exempelvis 1, 2 eller 3 år). Förstärk även möjligheterna och incitamenten med att bilda nya ateljéföreningar i Stockholm. Detta genom exempelvis extrastöd till renovering eller tillfälliga hyresbortfall från kulturförvaltningen eller fastighetskontoret.

11. Ett flertal kommuner i Sverige har försökt skapa kontaktytor mellan kommunala verksamheter, näringslivet, konstnärerna och medborgarna, detta bör även Stockholm lägga mer fokus på. Genom att hitta möjligheter att subventionera och uppmuntra tvärdisciplinära verksamheter och eventuella barteravtal, där konstnären kan hyra en subventionerad ateljé mot en motprestation som involverar kommunala verksamheter eller medborgare i kommunen. I Solna stad testas denna modell exempelvis.

5.4 Konsekvensanalys av förslagna förändringar

En konsekvensanalys kan betraktas som en teoretisk utvärdering som genomförs innan ett policybeslut eller annan åtgärd genomförs. Är man är öppen med vilka effekter – positiva och negativa - ett förslag kan få ökar ofta möjligheterna att nå acceptans för ett genomförande.

Det nuvarande ateljéstödssystemet är präglad av den historiska tidpunkt som stödet utvecklades i. Grunden i stödet var erkännandet av konstens och konstnärens viktiga plats i ett samhälle som präglas av frihet, öppenhet och möjligheter till innovation, kreativitet och individuella uttryck. De rekommendationer som här föreslås utgår ifrån en gradvis förändring av stödssystemet i takt med tiden och arbetsmarknadens utveckling för konstnärer. Inget policysystem bör vara oförändrat över längre tid, men samtidigt finns det mycket i dagens stödssystem som kan byggas vidare på, medan annat behöver en större förändring och ytterligare annat ersättas helt. Nedan följer konsekvensanalyser över de viktigaste förslagen i utredningen.

- **Konsekvenser av oförändrad stödperiod (3 år)**

Stödperioden på tre år är en väl avvägd period som tidsmässigt motsvarar längden på många projekt som en konstnär arbetar med, exempelvis en större utställning som inte sällan kräver 2-3 år förarbete, offentliga gestaltningsuppdrag som ofta kräver 1-3 års arbete och förberedelse. Tre år motsvarar också en grundutbildning i konst på högskola (kandidatnivå). Positivt är också att en enhetlig tidsperiod inte innebär nya rutiner för de inblandade parterna. Det negativa med att behålla stödperioden på tre år är att systemet inte heller ger förtur eller fördelar för de som varit inne i systemet längre, något som vissa framgångsrika konstnärer uttryckt i intervjuerna. Viktigt är att behålla de grundläggande demokratiska kraven på jämlikhet för alla, oavsett nivå eller bekanthet med systemet.

- **Konsekvenser av ökning av stödet (750 konstnärer istället för dagens 578)**

Enligt Stockholms Stads Utrednings- och Statistikkontor²³ kommer befolkningen i Stockholm stad öka med 122 000 personer mellan 2010 och 2020 vilket naturligtvis även innebär en ökning av antalet verksamma kreatörer och konstnärer. Därför är det rimligt att även antalet konstnärer som erhåller stöd anpassas för att inte missgynna yrkesverksamma konstnärer trots att befolkningen de facto ökar. Detta kräver dock en ökning i budgeten för stödet. De långsiktiga konsekvenserna potentiellt en större mångfald och fler olika sorters ateljéhus och föreningar i fler delar av staden, inklusive ytterstadsområden. Särskilt om detta förslag följs av åtgärder för bättre mångfaldsarbete samt bättre stöd och information till nysvenska konstnärer.

- **Konsekvenser av öppnare verksamhetskrav**

I takt med att konstnärer förskjuter gränserna för vad konst är och kan vara bör även stödsystemet anpassas. Genom att tillåta större frihet i ansökningsprocessen för ateljéstödet, genom att utvidga det så kallade minimikravet till att gälla även akademiska forskarprojekt, längre projekt, framtida projekt samt projekt längre tillbaka i tiden, 5 år istället för dagens 3 år, inkluderas fler konstnärer och fler konstnärliga processer som tidigare hamnat utanför systemets ramar. Resultatet av detta blir att fler konstnärer kan fortsätta utveckla sitt konstnärskap i sin egen takt och inte behöver oroa sig för att exempelvis i samband med en graviditet börja jobba lika tidigt, eftersom meriterna för ansökan kommer att sträcka sig längre bak i tiden. Samtidigt som minimikraven fordrar att de regelbundet presenterar sitt arbete för publik, vilket kommer medborgarna till dels.

- **Konsekvenser av att döpa om "ateljé" till "studio"**

Då "studio" redan används på svenska för att beskriva en kreativ arbetslokal är det ett begrepp som har framtiden för sig. Ateljéstödet har tidigare haft svårt att nå ut till nya grupper, vilket delvis skulle kunna förklaras att vissa kreatörer och konstnärer inte är bekväma med att kalla sin arbetsplats för ateljé, delvis för att termen "ateljé" väcker historiska konnotationer om vad en konstnär kan eller bör göra. Många kallar redan idag sin arbetsplats för labb, studio, kontor eller rent av lokal, vilket talar för att en större inkludering genom ett mindre historiskt tyngt begrepp som "studio". Kortsiktigt kan vissa naturligtvis känna sig alienerade, men här är det viktigt att nå ut till konstnärerna med att detta inte innebär någon inskränkning i stödet, enbart en utvidgning.

- **Konsekvenser av nya referensgruppsammansättning**

När antalet medlemmar i referensgruppen ökar från 3 till 5 personer varav 2 rekommenderas av KRO/KIF, 2 rekommenderas av Bildkonstnärnsfonden, och som väljs av kulturförvaltningen kommer kompetensen att breddas. Genom att höja arvudet ökar även kraven på referensgruppen som nu får mer tid att sätta sig in i konstnärer som för dem är okända eller befinner sig på gränsen för att få bifall. Negativt blir att det krävs en tydligare mötesstruktur med effektivare planering från kulturförvaltningens sida och eventuellt mer pappersarbete, beträffande utskrifter av ansökningar och andra relevanta dokument.

²³ Stockholms Stads Utrednings- och Statistikkontor: S 2010:07 2010-06-23, Befolkningsprognos, 2010.

- **Konsekvenser av att dela upp stödet i två delar**

Genom att i stödformen erkänna och bekräfta det som blivit uppenbart vid intervjuer med olika aktörer i konstvärlden, nämligen att det finns tydliga skillnader i behov mellan olika grupper, kan man också minska upplevelsen av konkurrens, som många konstnärer uttrycker som ett problem idag. Nyexaminerade konstnärer upplever sig konkurrera med både andra nyexaminerade konstnärer liksom äldre och mer väletablerade. Detta kommer kunna ringa in den yngre gruppens möjligheter att söka och minska spänningen mellan ”äldre” och ”yngre” konstnärer som inte sällan också kommer med en rad fördomar och förväntningar. På detta sätt kan man också lättare kommunicera att Stockholms stad tar hänsyn till olika faser i konstnärens professionella bana.

- **Konsekvenser av inrättandet av korttidsateljéer**

Ett annat sätt att öka bredden i den konstnärliga produktionen i Stockholms stad är att inrätta korttidsateljéer som ökar rörligheten bland konstnärer i Stockholms stads ateljéhus. Detta är dels positivt eftersom det minskar kraven på att ”antingen eller” i ateljésammanhang. En konstnär som exempelvis får ett enstaka större uppdrag kan med ett korttidssystem få tillgång till en större ateljé den tiden då det är som mest nödvändigt att arbeta i ett större utrymme. Mycket av arbete för en växande skara konstnärer utförs på en specifik plats eller med flera samarbetspartners inom olika områden, vilket minskar nödvändigheten att ha en enskild arbetsplats. Korttidsateljéer skulle även gynna nyinflyttade konstnärer och konstnärer som annars skulle behöva köa länge för att ”komma in i systemet”. Många hitflyttade konstnärer uppger att just möjligheten att bygga ett nätverk är en av de stora utmaningarna.